

طاشينك

ارمنيجه يومى سياسى فزته

صاحب امتياز: هرايز ماموريان

"TACHINK,"
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN
SMYRNE

Directeur - Rédacteur en chef
H. MAMOURIAN

10 ՓԱՐԱ

ԴԱՇԻՆԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	ՏՐԳ.	ՎԵՑ.	ԵՌ.
ԻԶՄԻՐ	80	40	20
ՊՕԼԻՍ ԵՒ ԳԱԻԱՌ	80	40	
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	25	12	4ր.

Ձեռագրակառ ծնողագիրք եւ չին արուեստ

ՏԵՐԵՆ - ԽՐԱՆԱԳՐԱԿՈՅՑ
Հ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

10 ՓԱՐԱ

ԼԱՅՆԵՐԵՆ ՄԱՅՑ

Օրմանան Սրբազանի Դիտողագիրը եմէ ներկայ պարագաներուն զուգայկապով ճշգրտաբար, ո՞վ զիսէ ինչ մեծ աղմուկ պիտի հանէր, ո՞վ զիսէ ինչ օակնուժայեղութիւն յառաջ պիտի բերէր Պատրիարքարանի եւ ազգային ժողովոյ շրջանակներուն մէջ, երեսփոխաններէ շատեր հարցապնդումի պիտի պատահուէին, ուրիշներ իրենց ճառախօսութիւններն օրեր առաջ պիտի պատահէին, շանկեր պիտի տեսնային երեսփոխանի լիազօրին զխում, սպողու ամականներ պիտի փնտռուէին բառարաններու մէջ անոր հասցէին ներկայ համար, դաւանանք բառը շատ փայլալից, շատ անմոռ, շատ սովորական պիտի նկատուէր, վերջապէս մէկ խօսքով բոլոր բոլոր պիտի ընէին. զո՞վ, դիտողագիրք, երբէ՞ք, այլ Օրմանան Սրբազանի անմոռ, չէ՞ որ ազգային ժողովը անմոռ հետ գործ ունեցած է միշտ եւ գործը մէկ կողմ դրած, միշտ անմոռ ղէմ է յարմարած...

Իսկ բուն կարեւոր կէտը, այսինքն Դիտողագիրք՝ իր պատմականութեամբ պիտի մտնէ անկասկածաբար մասին բառ մը անգամ խօսելու չպիտի համարձակէին մեր երեսփոխաններն, անոր ակնարկութիւն ընելու անգամ պիտի վախճային, եւ ըսկըզբունքի խնդիր մը պիտի ընէին, առարկելով որ՝ երեսփոխանի լիազօր պատմութեամբ Օրմանան Արքեպիսկոպոս՝ իրաւունք ունի՞ ազգային ժողովին վերաբերեալ կանոնադրին ղէմ ծառանալու...

Այս հարցումին լուծումը օտար մը պիտի տեսնէր կապած չունիմ, ազգային ժողովն չամբողջ օտար մը նիստ պիտի գումարէր այս կէտը լուծելու համար եւ օտարն օրոշուելէ ետք հազիւ պիտի անդադարանար թէ զիս քայլ մը անգամ չէ առած...

Մինչդեռ ներկայ պարագաներուն մէջ, սկզբունքի համար իրենց անմոռ ողջակէզ ընելու պատրաստակամ մեր երեսփոխանները ակոյա կ'իրծեմն քանի՞ կ'կարգան երեսփոխանի լիազօր պատմութիւնն դիտողագիրք եւ այս անակակալին ենթարկուելուն վրայ կարգած իրենց բռնակցող խանձելով կ'ոգնանան...

ԵՍ

ԴԻՏՈՂԱԳԻՐ

ԵՐՈՒՍԱԿԵՄԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱԶՄՈՒԱՄ
ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԻՆ
ՀԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ԼՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պ.

ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑՈՒՄ

Մեզի անձանք չէ որ անգամ մը հին ժամանակներու մէջ, Կոստանդնուպոլիս ձեռնբերեցութիւն ձեռնեցեր է Երոստոյնի Պատրիարքութեան միջամտելու, երբ Ազգին մէջ Սահմանադրութիւն եւ կարգադրութիւն չէր կազմակերպուած, բայց զոնէ ինքն իր ղէմ հակապական չգտնուելու համար, Երեսփոխանի Պատրիարքութեանը ուղղակի Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքութեան կցուեցաւ, Այս միացման թուական ընդունուած էր 1702 Յունիս 13ի հրովարտուելու. եւ տեւած է մինչեւ 1715 Սեպտ. 10. Աւետիք Եւգրիկացի Պատրիարքն եղած է միացման հեղինակը Յովհաննէս Կոյոտ Պատրիարքն եղած էր զայն վերջացողը՝ Որչափ ալ այդ միացման գործը ապօրինի եւ վնասակար, սակայն պատմականօրէն ձեւ մը ունէր. զի կրնար բնական սեպուի որ երբ Կոստանդնուպոլիս նստող Պատրիարքը միանգամայն Երեսփոխանի Պատրիարք էր, կարենար իւր կողմէն անուանուած գործակալներով մատակարարել Երեսփոխանի Պատրիարքութեանը, Մատակարարող որ այն տեւ պարագաներն ալ կը նպաստէին բռնական ձեռք գործ յաջողութեան, Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարքներն ալ նոյն կերպով կը նստէին, եւ բռնական գործերն էին ալ Երեսփոխանի վրայ եղած ուժգնութիւնն, եղաւ, Այսպէս սկսեալ պապականութեան ժամանակը, ինչպէս սովորութիւնն եղաւ կոչել Կոստանդնուպոլսէն

զոհուած գործակալներուն խումբը, որոնք պապա, նազըր, վէրել, դապքիմալ, աւետաններով որոշ մարմին մը կը կազմէին, ինչ պատմութիւնը քաղել եւ այս միջամտութիւնը յառաջ եկած աղետալի հետեւեցնելու նկարագրելու ուղիքը, երկայն եւ ցաւալի հատուածներ պէտք էր յառաջ բերէինք Երեսփոխանի պատմութեան նախա վարդապետէն. Հետաքրքիրները կը յղենք մտադրութեամբ կարգաւ այն զոհուած որ մակագրուած է «Յաղագս անյիցն անցիկը ի վերայ Սրբոյ Երեսփոխանի Աթոռոյն Քրիստոսին» Անոր մէջ սրտածմբիկ մաշտմաշտութիւններ կը պարուակուին, բոլորն ալ օտար եւ վարձկան մատակարարներն են երեսին յառաջ եկաւ, Այդ վրայից տեսարաններն էին որ սաստիկ ազդեցին երկանկայեղատակ Կոյոտ Պատրիարքին վրայ որ անոնց ա կոստանդնուպոլսէն Երեսփոխանի գտնուած տեւն, ուստի ամէն ջանք քրտաւ, Կոստանդնուպոլսոյ միջամտութիւնը վերջացնելու Պատրիարքական Աթոռ բարձրադասուն յաջողութեամբ միացման եւ միջամտութեան դադարումը հաշակեց, Այդ պատմական իշխանութիւնը տալ կը բերեւք իբրեւ որոշ եւ վնասական ցուցմունք զի հիւ պատմութիւններ ամենէն զօրաւոր փաստեր են նոր ձեռնարկները դատելու:

Պ.

ԿԱՐԱՊԵՏԻ ԶՈՒՎՔՆԵՐ

Այդ պատմական փաստին օրինական ուժ մը ալ աւելցաւ Հայր պիտական եւ ժողովական վճռով, Այդ միջոցին պահ մը Մայր Պատրիարքը պարագայ մնաց Աստուածատուր Համատեանցի կաթողիկոսին մահուամբ, երբ քաղաքական տագնապը եւ անհարկն չիթը կը տրեւրէին էշմիածին, յաջողութեան խնդիրները խնդիրները չափաւոր Պատրիարքը գլուխ կ'անցնեցաւ ընտրութիւնը Կոստանդնուպոլսոյ մէջ կատարելու. Կարապետ Ուրեցի ընտրուեցաւ եւ 1726 փետրուար 27ին օծուեցաւ Գիւմրի քաղաքի Մայր Եկեղեցիին, եւ ընդհանուր համաձայնութեամբ եւ խնդրութեամբ ողջունուեցաւ նոր Կաթողիկոսը:

Սաղմական խնդիրներն ալ լուծելու եւ հիմնական կարգադրութեամբ ապագայն ապահովելու համար. Կաթողիկոս եւ Պատրիարք. Եպիսկոպոսները եւ մեծ մեծք, Երեսփոխան եւ Կոստանդնուպոլսոյ, համաձայնեցան երեք կանոններ կազմել խորհրդակցութեամբ եւ հոշակել հաշիւ ստեղծելու 1725 օգոստ. 26ին, Օրթաքլօթի խորհրդակցութեամբ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյն նաւակատեաց առթիւ:

Կարապետ Կաթողիկոսն ինքն անձամբ կարգադրեւ Երեք կանոնները. որոց տուելին Պատրիարքութեան ընտրելին, եւ երրորդը Երեքները ալ կ'ալ միացուելուն կը պատկանէին. Իսկ երկրորդը հետեւեալն է. «Երբ յայտնուի որ յանդիմանալ համարձակեցի զայն ապապա եւ նազըր անուամբ եւ կամ այլ ինչ անուանակոչութեամբ ի Ս. քաղաքն Երեսփոխան վերակացու եւ զխաւոր գործակալ առնել եւ նորա գալլ եւ ալ համապարհացոյ տալ, յորմէ պատճառի վրէնսն Սրբոյն Յակոբայ այնպիսին թէ կարգադրել ինչ թէ աշխարհական, Նոյնովեղիցն» Խորհրդին հետ չէր հայրապետական իշխանութեամբ եւ ժողովական համաձայնութեամբ եւ ինքզինքն կաշկանդութեամբ հաստատուած կանոն մը ու ժողովական է թէ ինչպէս յայտնի վճիռ մը մտադրութեան վերաբերելով, եւ այն ինչ անուանակոչութեան ալ նշով ուսած ինքն իշխանութեան վրայ կրցան պապա նազըր վէրել, դապքիմալ կ'ուղեն

բո, ներկայացուցից. կալուածապետ, մատակարար. համարակալ, կոչումներու փոխարկելու եւ միեւնոյն արգելելու եւ ներգրգելու կարգադրութիւնը վերանորոգել, երրորդ կանոնն մէջ գտնուող բացատրութիւնն ալ, որ ողորդեալ լիցի ի Քրիստոնէական սուրբ հաւատոյս՝ առնաժառն պատժի շեղման կը ուսանէ ըստարմակ լինել ինքնին իշխանութեան Սրբոյ Աթոռոյն Երեսփոխանի քաղաքացի տեղի չի թողոր. եւ ամեն վարանում եւ կանգած կը փարատել այդ վճիռն իսկական իմաստին վրայ, եւ կը դատաւարտէ ինքն կաշկանդելու կողմէն հարուած ձեւը:

(Շար. ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵՆԻՆ)

ՄԱՂԱՔԻԱ

ԲԵՐԵՆԻ «Իսլամ Այստարի մէջ» խորագրով կը գրէ. «Այն օր Ռուսիոյ Սեւ Մովսէսի իւր երէկ Անգլիոյ մեր քիթի տակ գտնուող Ուրալի նաւահան գահին մէջ ընդգծաւ իսլամներու մղած պայքարին ամոքները ցոյց տուեցան, որոնց իբր վրէժխնդրութիւն Մէն մինչեւ 70 ամբողջ իսլամներու վրայ հակապարտականութիւններ ծախարեցուցաւ եւ, Ընդհանուր պատերազմի ծագման թուականէն սկսեալ մեծ չէզոք մնացինք, չեզոքեցինք որ մարդկային այս անեղ նախնորք մը մասին ալ մեծ աւելցուցանք Մենք գրառուեցանք մեր ցաւերով վրէժ իւրեք տարիներ օգտուելու ուստի կար կ'զմէին վրայ յարձակելու փորձեր չի կատարեցինք Պատերազմի տէրութեանց համար երեք ամիսէ ի վեր մեր այն ընտրեցր պէտք էր շնորհ մը համարուէր եւ այս պատերազմին մէջ Գերմանիայ եւ Աւստրիայի ձեռք ուստիով ուստիով խելագար ու ապուշ դարձած Անգլիան ու Ռուսիան նախաճառագ պէտք էին մեզ շնորհակալութիւն յայտնել, սակայն իրենց այս վերջին արարքները ցոյց կուտան թէ այս երկու պետութիւններն ալ իրենց իսլամ աշխարհին հանդէպ ունեցած մտքածրին նոյնիսկ կ'ըզեն մահուան անկողին մէջէն դուրս ժայթքել

Ըսել է թէ այս երկու պետութիւններն ալ իսլամները իրենց ծառայ գերի եւ մէկ խօսքով ոչինչ կը չկատեն որով կը յանգցնին առաջին ձեռք կարեւորութիւն իսկ տալու մեզ իրենց առնաժառն վայրկեանին մեր վրայ յարձակելու Որովհետեւ այս ժամուս մեր հողերուն վրայ ոտնձգութիւններ կ'ատարել ուրիշ կերպով չէ կարելի բացատրել: Այս բոլորին հետ միասին մենք Ռուսիոյ թշնամութեան հիմա չէ որ կը տեղեկանանք, այլ չորս հարիւր տարիներէ ի վեր: Սինուպի եւ Նափալիի զէպքերը ինչպէս նաեւ դեռ երկուսն Պարսեան պատերազմի պահաւ իւր պրկւումները Թուրքիոյ ոչնչացման գոյալի արին սիրտը, մեզ չափազանց բացալայտորէն պարզուած են, Ներմանապէս Անգլիոյ չափունք ի վեր ինքնապա եւ Հիւսիսային մէջ գտնուող իսլամներու հասնուած վնասները անոնց վրայ բաւեց եղած ճշունցները մեզ շատ լաւ ծանօթ են: Սակայն ինչպէս վերեւ ըսինք՝ այս վայրկեաններուն մէջ զէպքեր կը կարծենք թէ անոնք իրենց դարաւոր սովորութիւնն վազ կ'անցնին եւ զայն կը մոռնան, բայց կը տեսնենք թէ մեր այս կարծիքը չափազանց սխալ ու ծուր եւ թաղութիւնն մըն է եղեր:

Ահաւասիկ Սեւ Մովսէս եւ Ուրալի նաւահանգստի մէջ տեղի ունեցող զէպքերը մեզ ցոյց տուին այս կարծիքին վիժուած: Առջի օր Ռուսիա իր ոտնձգութեանց

պատժը մեր կ'զմէն անեղ հարուածով մը ստացաւ: Կոտակարութիւնը իր ենթարկուած վտանգը քաջաբար ետ վանեց: Ազգի ալ կ'առնար թեան հանդէպ թող իր պարտականութիւնը չի մոռնայ: Երէկ Ա. գրիւս Ուրալի նաւահանգստին մէջ մեր երկու նաւերը գրաւելու զգեստ փոխան այս տխուր անգամ տառապարկին մենք յարմար գտնուելու զայն վառելու մոխիրը յանձնելու հարուած փոխարէն, կոտակարութիւնը անշուշտ ասոր ճարն ալ կը խորհի: Միւս կողմէ իսլամ աշխարհին մէջ եւս Անգլիոյ զէպքն առաջին հակահարուածը ցոյց տուած է մեր իսլամ երեք հազար կրօնակիցներուն ըմբոստացումով: Օտ. կոտակարութիւնը ամեն հաւանականութեանց առջեւ պատրաստ է: Մենք ալ պէտք է ազգովին պատրաստ գտնուենք, առաքակոյս այն թիզանթիւները որոնք Սեւ Մովսէս վրայ Ռուսերու մեծ դատար տուին անգնողազորը որոտնուելով հաւասարաչափ դասեր ուղիտ տան նաեւ Անգլիոյ ալ փոխան իր Ուրալի քաջագործութեան:

Պէտք ենք գիտնալ թէ ամեն պարագային արթուն պէտք ենք գտնուել այնքան կոտակարութեան հետ կողք կողքի: Թող նամի ալ պէտք է գիտնալ թէ իսլամը անպարտելի է եւ պէտք են համարուել թէ թուրքն ու իսլամութիւնը ոչնչացնելու աշխարհին հետ մաքառել կը նշանակէ, մահուան հետ մեղամարտ մը ըսել է: Այս մեղամարտը մեզ չի սարսափեցներ: Ամեն իսլամ անխախտ հաւատք ու անէջլ յոյս ունի: Մենք միտակ չենք, որիւր օժանդակութիւններէ զատ մեր եւանդաւանքի ամբողջ Ասիան, որոնց միայն աղաղակը պիտի բաւէ անխելի դարձելու թշնամույն թիզանթիւներուն որոտնուելուն: Իբր եզրակացութիւն դարձեալ կ'ըսենք թէ մենք ամեն յարձակումի պատրաստ ենք եւ յաջողութեան համար մեր ունեցած միջոցները խիստ զօրաւոր ու բազում են, ասոնցմէ առաջինը մեր հաւատքն ու քաջատրուութիւնը, եւ նախախնամութեան հետ կրօնական ու հաւատքի կապերն են:

Քաղ. Վերջին Լուրերը

Յիւսիք Գորթի կը հեռագրեն որ Լոնտոնէ մեծ թիւով կիներ եւ փոքրեր հասած են հոն, անգլ. կատակարութեան կողմանէ վտարուելով: Վտարեալներու ամուսիններն ու հարերը իբր պատերազմական գերի վար դրուած են Լոնտոնի մէջ:

* «Վիլնէր Ռիտայո» ուսանական կո. բռնադատման մէջ միլիոն զօրք կը հայուէն Այս հայուեցողի մէջ գերման. բանակին կորուստները 340,000 հոգւոյ կը հասնին: Իսկապէս կորուստները մէկ միլիոնէ աւելի են:

* Հոռոմէ կը հեռագրեն որ անգլ. «Վիլնէրէյլ» յաժառարկ իսլամ վերադարձած է անգլորոմանի դարձած: «Պերլիէր Թակէպլաթ» այս նստուն մասին կ'ըսէ թէ ան պիտի ծովեղբին մօտ տեղի ունեցող նաւամարտին մէջ անգործածելի դարձած է գերման. րիզովիայի մը կողմէ:

* «Պերլիէր Թակէպլաթ» ի մէջ Մ. Վիլնէր Սամպարթ յորդուած մը կը հրատարակէ որուն մէջ Գերմանիոյ թշնամիներուն մասին խօսելով կ'ըսէ. «Մենք Յիւսիսային զէպքն ուստի սխալաւ իսլամներն չորս ենք բայց Յիւսիսային մեզ կ'ատեն միւլդոն մենք գիրները կ'ը պատուենք եւ

